

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
Cilt 6, Sayı 14 (Aralık 2017), s. 130-142
DOI: 10.25068/dedekorkut143
ISSN: 2147 - 5490, Samsun- Türkiye

Özgün Makale/ Original Article

Geliş Tarihi: 10. 08. 2017
Kabul Tarihi: 28. 11. 2017

Cemalettin Server Revnakoğlu Arşivi ve Kültür Tarihimiz Açısından Değeri

Cemalettin Server Revnakoğlu Archive And It's Value In History Of Culture

Halil KARABULUT*

Öz

Kişisel arşivler tarihî birçok bilgi ve belgeyi barındırır. Araştırmacılara beklenmedik birçok alanda önemli kapılar açar. Edebiyat ve kültür tarihimizin oluşturulmasında kişisel arşivler önemli bir yere sahiptir. Derlenmiş herhangi bir gazete yazısı, hatıra notu yahut bir mezar krokisi değerli ipuçları verebilir. Tasavvuf tarihine önemli katkıları olan Cemalettin Server Revnakoğlu'nun arşivi de edebiyat tarihi açısından dikkate değer notlar ve alıntı yazılar içermektedir. Arşiv dahilinde birçok tasavvuf büyüğü hakkında notlar, bazı vesika ve krokilerin yanında yakın dönem edebiyatçılarımız hakkında fotoğraf, mektup, hatıra ve gazete yazıları bulunmaktadır. Yazımızda, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesinde bulunan ve üç yüz dosyayı aşan bu arşivin edebiyat tarihimiz açısından değeri ile Revnakoğlu'nun çalışma usulüne dikkat çekeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Cemalettin Server Revnakoğlu, kültür tarihi, kişisel arşivler.

Abstract

Personal archives contain various information and records. These archives encourages researchers on their work in different aspects. Personal archives have an important role on building our history of literature and culture. A newspaper article, a memory book or a graveyard sketch can give too many clues. Cemalettin Server Revnakoğlu, who has important works on history of sufism, has a tremendous archive containing rare and special notes which can be studied in history of literature. In the archive there are lots notes, sketches about famous sufis and there are too many photos, letters, memories and newspaper articles of authors and poets. In this article we attempted to highlight Revnakoğlu's archive (including above files and kept in the Süleymaniye Manuscript Library) and his working method.

Keywords: Cemalettin Server Revnakoğlu, history of culture, personal archives.

*Arş. Gör., Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Edirne-Türkiye. El-mek: halilkarabulut1@gmail.com

Giriş

Yunanca “arkheion” ve Latince “archivum” kelimelerinden türeyen ve dilimize Fransızcadan geçen “arşiv” kelimesi resmî devlet dairelerinde işlemi bitmiş evrakın belli bir yönetim ve düzen dahilinde toplanıp saklanması şeklinde anlamlandırılmıştır. (Binark, 1980: 3) Devlet ve milletlerin tarihi, yine devlet eliyle oluşturulmuş arşivlerdeki bilgi ve belgelerle, tanıklarla oluşturulur. Resmî yazışmalar, ferman ve beratlar, kanunnameler bu arşivlerin ana malzemesidir. Bunlar dışında çeşitli evrak, defter, resim, harita, film, plak, ses kaydı gibi belge ve materyal de arşiv oluşumuna kaynaklık etmektedir. Şahısların kendi gayretleriyle oluşturduğu özel arşivler de barındırdıkları malzemeye göre bir dönemin tarihine ışık tutabilirler. Arşivi oluşturan kişinin merak ve ilgisine göre kültür, basın, din ve şehir tarihlerine kaynaklık edebilecek birçok kayıt özel arşivlerde bulunabilir. Merak ve ilginin dışında maddî imkan, eğitim, kültür çevresi, kaynaklara erişim gibi birçok zarureti ortaya çıkaran arşivcilik, yeri geldiğinde önemli bir tarihî kaydı tersine çevirebilir.

Özel arşiv denilince akla gelen isimlerden İbnülemin Mahmud Kemal İnal¹, Süheyl Ünver², Taha Toros³, Hakkı Tarık Us⁴ ve Cemal Kutay⁵ zikredilebilir. Kişisel merak olmadan kolay kolay kurulamayan bu tür arşivlerden biri de Cemalettin Server Revnakoğlu'na aittir.

Cemalettin Server Revnakoğlu'nun Hayatı ve Çalışma Usulü

Revnakoğlu 1909'da İstanbul Rumelihisarı'nda doğmuştur. Babası İstanbul Posta Dairesinde müdürlük yapmış olan Server Emin Üstünbaş'tır. Annesi Şerife Revnak Hanım ise sarayda eğitim almış, musikişinas ve hat sanatında kabiliyet sahibidir. İlk eğitimini anne ve babasından alan Revnakoğlu daha sonra Galatasaray Lisesinden mezun olarak Güzel Sanatlar Akademisine başlamıştır. Buradaki eğitimini bilinmeyen bir sebepten tamamlayamamıştır. Aileden almış olduğu eğitim sonradan merak edip kendisini yetiştirdiği hususlarda temel dayanağı olmuştur.

Lise eğitiminden sonra kendisini yetiştirmeye çalışmıştır. Bu hususta yetiştiği muhit ve İstanbul'daki önemli kültür mahfillerine yakın oluşu, babası Server Emin Bey vasıtasıyla dahil olduğu sufi çevre kendisi için büyük imkan olmuştur. Sohbetlerinde bulunup yakınlık kurduğu isimler arasında İsmail Saib Sencer, İsmail Fenni, Elmalılı Hamdi, Ömer Nasuhi Bilmen, Hüseyin Kazım Kadri, Ömer Ferid Kam, Hakkı Tarık Us, Tahirü'l-mevlevi, Ahmed Remzi Akyürek ve Rıfki Melûl Meriç sayılabilir.⁶

Osmanlı bakıyyesi diyebileceğimiz kültür havasını solumak, istifade edip kaydını tutmak amacıyla tam bir gayret içerisinde olan Revnakoğlu, tasavvuf, tekke ve tarikatlara büyük ilgi duymuştur. Bir tanıdıklarının aracılığı ile Türk Tarih Kurumu

¹İbnülemin'in İstanbul Üniversitesine bağışladığı arşivi bugüne kadar birçok akademik çalışmaya kaynaklık etmiştir.

²Binlerce yayına imza atan Süheyl Ünver'in sanat ve kültür tarihimizden en hususi malumatı içeren önemli sayıda defteri Sülemaniye Yazma Eser Kütüphanesinde bulunmaktadır.

³Şehir Üniversitesi, İstanbul Kalkınma Ajansı'nın desteğiyle "Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği" ismiyle bir proje gerçekleştirmektedir. Bu proje kapsamında Taha Toros Arşivinde bulunan, İstanbul'la ilgili semt, mekan, kişi ve kurumlarla ilgili 20.000 belgeyi dijitalleştirilerek araştırmacıların hizmetine sunmak amaçlanmaktadır. Bkz. <http://bellek.sehir.edu.tr/Pages/AnaSayfa.aspx> (05.08.2017)

⁴Ömrünü kitaplara adayan Hakkı Tarık Us'un arşivindeki süreli yayınlar Beyazıt Devlet Kütüphanesi ve Tokyo Üniversitesi işbirliği ile dijitalleştirilip internet ortamına aktarılmıştır.

Bkz. <http://www.tufs.ac.jp/common/fs/asw/tur/htu/> (05.08.2017)

⁵Arşivinin varislerde olduğu bilinmekte, dolayısıyla araştırmaya kapalıdır.

⁶Ayrıntılı biyografi için bkz. YÜCEL, Erdem (2008), “Cemalettin Server Revnakoğlu”, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. c. 35, s. 32; İŞLİ, Necdet (1994), “Cemalettin Server Revnakoğlu”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. c. 6, s. 321; DERVİŞOĞLU, İsmail (2011), “Cemalettin Server Revnakoğlu'nun Hayatı ve Eserleri”, *Erzurumlu İbrahim Hakkı ve Marifetnamesi* içinde, İstanbul: İlk Harf Yayınları, Haz: İsmail Dervişoğlu, Hasan Sevil.

adına Erzurum'da eski eserler uzmanı olarak araştırma yapmak üzere vazife almış, kendisinin "cınnet-i celîle" olarak adlandırdığı araştırma ve arşivleme hastalığının ilk sahası da Erzurum olmuştur. Oradaki araştırmaları o kadar dikkat çekmiştir ki kendisi "Erzurumiyatçı" olarak anılmıştır.

Erzurum'da beş yıl kaldıktan sonra 1942'de İstanbul'a dönmüş ve İstanbul tekkelerine dair çalışmalarına başlamıştır. (Yücel, 2008: 32) Yok olma aşamasına gelen bu tekkelerin son kayıtlarını kendisi tutmaya çalışmıştır. İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay'ın da dikkatini çeken çalışma ve yazıları ile Revnakoğlu, İstanbul Belediyesi Eski Eserler ve Kitabeler Dairesinde uzman yardımcısı olarak görev almıştır. Mezarlıklar Müdürlüğü dahilinde eski eserler, tarihî arşiv ve kitabeler uzmanı olarak çalıştığı yıllarda tekke ve mezarlıklara dair tuttuğu bu kayıtları derinleştirip İstanbul'daki binlerce tarihî mezara dair malumat edinmiştir.

28 Eylül 1968'de vefat eden Revnakoğlu, yayınlamayı hedeflediği *İstanbul Tekkeleri Tarihi* isimli çalışmasını ikmal edememiş, fakat çalışmalarının bir kısmını kitaplaştırma imkanı bulmuştur. Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretlerinin *Marifetname'si* ile Veysel Karani'ye dair çalışmaları yayınlanmış kitaplarındandır. Bazılarında Üstünbaş, bazılarında da çeşitli müstear isimler kullanarak yazdığı yazı ve makalelerinin bir kısmı vefatından sonra bir araya getirilip yayınlanmıştır. (Revnakoğlu, 2003) Bu yazılar dışında dergi ve mecmualarda yayınlanmış birçok yazısı mevcuttur.⁷

Cemalettin Server Revnakoğlu Arşivi ve Kültür Tarihimiz Açısından Önemi

Üstad Revnakoğlu'nun ömrü boyunca yaptığı araştırmaları içeren arşivi 321 dosya hacminindedir. Arşivinin her dosyasında mezar krokileri, resimleri, kitabe metinleri bulunmaktadır.⁸

Revnakoğlu Mihrimah Cami haziresinde

⁷ Revnakoğlu'nun yayınlarının künye bilgileri ve ayrıntılı biyografi için bkz. Selim Selimoğlu, "Cemalettin Server Revnakoğlu'nun Hayatı, Eserleri ve Folklor Çalışmaları" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi 2015. Bu çalışma Revnakoğlu'nun yazı ve çalışmalarının folklor araştırmalarına kaynak oluşunu gözler önüne sermektedir. Ayrıca bkz. SELİMOĞLU, Selim (2014), "Tarikat Folkloruna Dikkat Çeken İlk Araştırmacılarımızdan Cemalettin Server Revnakoğlu", Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 53, s. 187-196.

⁸ Erdem Yücel, evlenmemiş olan Revnakoğlu'nun varisi bulunmadığı için bütün mirasın haraç mezat satıldığını, arşivinin ise Abdülbaki Gölpınarlı ve Halil Can'ın gayretiyle Galata Mevlevihanesindeki Divan Edebiyatı Müzesine kazandırıldığını aktarmıştır. Bkz. YÜCEL, Erdem (2000), "Cemalettin Server Revnakoğlu (1909-1968)", *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla Eyüp Sultan Sempozyumu IV Tebliğler*. İstanbul: Eyüp Sultan Belediyesi Kültür Yayınları. s. 284-297. Yücel'in verdiği iki kısımlık liste daha sonradan birleştirilmiş ve yeniden numaralandırılmıştır. Çalışmamızı şu an kataloglarda bulunan güncel numaralara göre temellendirdik.

Harab olan, satılan, istimlak edilip yıkılan tekkeleri ve bu tekkeler etrafında hayat bulmuş olan dervişleri olanca ilgisiyle araştırıp kaydeden Revnakoğlu 1968 yılında İstanbul'da vefat ettiğinde kültür tarihimizin mütehassıs, mütehassıs ve mütehazzız arşivcisi olarak kayıtlara geçmiştir. Arşivi incelendiğinde bu dosyaların ancak çok önemli mesai ve gayretler neticesi oluşturulabileceği anlaşılacaktır. Bilgi ve belgeye ulaşmanın şimdiye göre daha zor olduğu yıllarda adeta bir kütüphane gibi süreli yayınları takip eden Revnakoğlu, belgeleri belirli başlıklarla dosyalar halinde biriktirmiş, herhangi bir yazıda ilgisini çeken anahtar kelimeleri, şahıs ve yer isimlerini renkli kalemle çizmiştir. Bu sayede dosyalarda çalışmak, araştırma yapmak bir nebze kolaylaşmıştır. Bilgi ve belge toplarken birçok dostuna, öğrencisi sayılabilecek gence mektuplar yazmış, bu mektupları zarflarıyla birlikte muhafaza etmiştir.

Revnakoğlu Arşivi'nden bazı resimler. Sol tarafta lise öğrencisi Revnakoğlu'na Florinalı Nazım'dan gelen mektup zarfı ve imzalı resmi görülmekte. Sağ tarafta ise Revnakoğlu bir mezarı incelerken fotoğraflanmış.

Büyük ölçüde tekkelere hasredilen dosyalarda Revnakoğlu'nun ilgisini çeken birçok edebî malumat vardır. Bunda, kendisinin sosyal çevresi de etkili olduğu gibi tedkik ettiği tasavvufî şahsiyetlerin edebî eserleri de etkili olmuştur. Tekkeler etrafında oluşan, şair dervişler tarafından zenginleştirilen tasavvufî edebiyat numuneleri dosyalarda görülmektedir. Osmanlı toplumunda adeta sivil toplum kuruluşu gibi çalışan tekkelere devam eden meşhur edîblerle alakalı bilgilerin de ilgili tekkenin dosyasında bulunduğu dikkat çekmektedir. Herhangi bir edebî şahsiyet adına kayıtlı dosya incelendiğinde o kişiyle alakalı süreli yayımlardan ciddiyetle tarama yapıldığı, gerekli görülen yazıların alındığı görülür. Ulaşabildiği edebî eserleri de ilgili şahısların dosyasına ekleyen Revnakoğlu, herhangi bir şairle ilgili köşede kalmış beyitleri, vefatına düşülen tarihleri yahut tezkirelerde zikredilen fakat bir şekilde kopyasını elde edemediği sayfaları kendi elyazısıyla kaydetmiştir. Bir şahsı kendisi ne kadar yakından tanırsa tanısın, biyografisiyle alakalı en basit gazete yazılarını bile atlamayıp dosyalara dahil etmiştir. Bunu yaparken edebiyat tarihi kitaplarından sıkça yararlanmıştır. İbnülemin Mahmud Kemal'in *Son Asır Türk Şairleri*, Sadeddin Nüzhet Ergun'un *Türk Şairleri*, Nihad Sami Banarlı'nın *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, Bursalı Mehmed Tahir'in *Osmanlı Müellifleri* bu kaynaklardan en önemlileridir.

Revnakoğlu Arşivi'nden bazı resimler

Taramalarımız neticesi Revnakoğlu arşivinde dikkatimizi çeken edebî, tarihî birtakım hususları dosya numaraları ve dosya isimleri ile listeliyoruz. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesinde araştırmaya açık olan bu arşiv dosyalarının dökümlerini yapmak zahmetli okumalar gerektiriyor. Dolayısıyla bizim yaptığımız, arşivin edebiyat tarihince olan önemine dikkat çekmek, araştırmacılara tanıtmaktır. Dosya numaralarının yanında bulunan tırnakiçi başlıklar dosyaların kütüphanedeki

başlıklarıdır. Bu başlıkların bir kısmı Revnakoğlu'nca dosyalara yazılmış başlıklar olup bir kısmının da dağınık kalmış evraka arşiv tarafından verilen başlıklar olduğu anlaşılmaktadır. Dosya isimlerinin yanında ise incelemelerimiz sonucu dikkatimizi çeken hususlar yazılmıştır.

-1. 2. 3. 5. 8. ve 9. dosya: "Şair Ali Haydar". İçinde şair Ali Haydar-ı Nakşibendî'ye ait irili ufaklı şiir, mesnevi ve mensur yazma eserler vardır. Eserlerin hemen hepsi tasavvufa dair ve müellifin elyazısı ile yazılıdır. Bu dosyalar binlerce sayfadan müteşekkildir.

-4. dosya: "İbrahim Müteferrika ve kabir kitabesi, Galata mevlevî şeyhleri, Tabirat-ı mevleviye, 1141-1729'dan itibaren Müteferrika'nın bastığı kitaplar" içindeki bazı notlar: Galata Mevlevihanesi şeyhleri ile bu şeyhler arasında bestekar olup şiir yazarların listeleri, Galata Mevlevihanesinin kısımlarına dair notlar, şeyhlerden bazılarının vefatlarına düşürülmüş tarihler, cülus ve vefat tarih listeleri, *Hadikatü'l-cevami'*de "Galata Mevlevihanesi mescidi" başlığı ile verilen kısmın müsvedde kopyası, bazı derviş ve şeyhlerin kısa biyografileri, Beşiktaş Mevlevihanesi şeyhleri listesi, vefat tarihleri ve meşihat süreleri; Müteferrika'nın bastığı kitapların isimleri, müellif, mütercim, baskı tarihi, sayfa sayıları ve baskı adedi bilgileri; Galata Mevlevihanesi hakkında yazılmış gazete yazıları da ayrıca derlenmiştir.

-6. dosya: "1331-1334 Rumi Yıllarına Dair İlmî, Siyasî, Edebî Ve Tarihî Makaleler, Maktu'aları". Resmi Gazete'den bazı alıntılar; Cenab Şehabeddin, Süleyman Nazif, Refik Hâlid, Fatma Aliye, Rızâ Tefvik'e ait bazı gazete yazıları toplanmıştır.

-10. dosya: "Fatih Devri Alimleri, Molla Lutfi (Tarikat Silsileleri)". Molla Hüsrev, Molla Lutfi, Fatih, Molla Zeyrek, Molla Gürani, Hızır Bey, Zenbilli Ali Efendi, Molla Hayalî, Ak Şemsettin, Sinan Paşa, bektaşılık ve alevilik hakkında gazete yazıları; eğer bu yazılar tam olarak bu zatlarla alakalı değilse, onların isimlerinin geçtiği yerler kırmızı kalemle çizilip yine de alınmış. Eğer gazete yazılarında şahıs ismi fazla ise, dosya kapsamı dışında kalan bazı isim ve yer isimlerinin de altları çizilmiştir. *Kınalızade Hasan Çelebi Tezkiresi'*nde ve *Osmanlı Müellifleri'*nde Fatih devrinde yaşamış olan zatların biyografilerinin olduğu kısımlar; *Meşhur Türk Hukukçuları* isimli, Hasan Basri Erk'in yazdığı bir kitaptan Fatih devrinin hukukçuları hakkında bazı bilgiler alıntılanmıştır. Revnakoğlu bu kitapta dikkatini çeken yanlışları notlar düşerek belirtmiştir. M. Şerefeddin Yaltkaya'nın *Molla Lutfi* isimli küçük kitabı dosyaya dahil edilmiştir. *Osmanlı Edebiyat Numuneleri'*nden Fatih devri âlim ve şairleri hakkında bazı biyografiler alınmıştır. Faik Reşâd'ın *Tarih-i Edebiyat'*ından 'Adnî ve 'Atâyî hakkında yazılan kısımlar alınmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınlarından 1953'te çıkan *Fatih Devrinde İlim ve O Devirde Yetişen İlim Adamları*" başlıklı kitapçık dosyaya alınmıştır. Türk Yurdu dergisinden bazı alıntılar; "Bi'at ü karâr-ı bektâşîyye ve turuk-ı aliyye-i sâ'ire silsileleri ve sâ'ire" ve "Bektaşî Erkânnamesi" başlıklı yazma bir defter dosyada bulunmaktadır.

-11. dosya: "Eyüblü Zâkirler, Mühim Kayıtlar". Tekkelerdeki zâkirlere ve mezarlarına dair çeşitli notlar toplanmıştır. Şeyh Şair Ali Haydar'ın bazı eserleri yine kendi elyazısı ile bu dosyanın içine alınmıştır. Revnakoğlu'nun tekke musikisi ve zâkirler üzerine gazete yazılarından bazıları görülmektedir.

-13. dosya: "İstanbul Tekkeleri Vesâikından". İstanbul'daki tekkeler, tekke isimleri, tekke ve tarikatlarda kullanımda olan derviş kıyafetleri, tac ve takkeler üzerine bazı yazılar; Tekkelerin Kaldırılması Kanunu'nun işleme alınması sonrası çıkan bazı gazete yazıları ve kitapçıklar dosyanın muhtevasını oluşturuyor. Tekkelerin kaldırılmasının basına yansımalarını izlemek açısından bu dosya önemlidir.

-14. dosya: "Şeyh Osman Şems Efendi". Osman Şems Efendi üzerine biyografik bazı notlar, şiirlerinden alıntılar, gazete ve mecmualarda yayınlanmış bazı gazelleri; *Son Asır Türk Şairleri*'nde Osman Şems Efendi hakkındaki kısım dosyada bulunmaktadır.

-17. dosya: "Şair Kabuli". İçerisinde Mustafa Kabûlî Efendiye ait tasavvufi bir eser hüviyetinde olan *Kenzü'l-Esrâr* yazması bulunmaktadır. Kabuli'den bazı şiir ve beytler not edilmiştir. Dosyanın sonunda Mustafa Kabuli'ye ait *Kemalname-i Âl-i 'Abâ* isimli eserin bir mtabu kopyası vardır.

-22. dosya: "Mütercim Asım Efendi". Mütercim Asım'a dair yazılmış gazete ve mecmua yazıları, biyografi kitaplarında geçen biyografiler alıntılanmıştır. *Numûne-i Edebiyat*'tan "Mütercim Asım" kısmı alınmıştır. Mütercim hakkında 15-20 civarında süreli yayın yazısı toplu şekilde taranıp alınmıştır.

-28. dosya: "İstanbul Kalenderhaneleri". İçinde Osman Ergin'in *Türk Şehirlerinde İmaret Sistemi*, İstanbul 1939 baskısından iki nüsha vardır.⁹

-31. dosya: "Köşkler, Kasrlar". Dosya içinde köşk ve kasrlar hakkında çıkan gazete ve mecmua yazıları vardır. Bazı köşk ve bahçeler için yazılmış şiirler de alınmıştır. Bu özellikteki dosyalar, Revnakoğlu arşivinin basın tarihi açısından da önemli tematik malzeme sunduğunu gösteriyor.

-33. dosya: "İstanbul Müzeleri". Müzelerle alakalı birçok gazete ve mecmua yazıları ile bazı kitapçıklar, kartpostallar mevcuttur.

-35. dosya: "İstanbul-Edebiyat". İstanbul hakkında süreli yayınlarda çıkmış olan yazılar, bazı tefrikalar bulunmaktadır. Bu yayınların yazarlarından bazıları: Ahmed Refik, Rıza Tevfik, Köprülüzade Mehmed Fuad, Yakub Kadri, Refik Halid, Falih Rıfkı, Hakkı Süha, Midhat Cemal, Süleyman Nazif, Ahmed Rasim, Ruşen Eşref. Çeşitli şairlerinin şiirlerinden elyazısı ile alıntılar yapılmış, İstanbul'la alakalı kelimeler çizilmiştir. Sadece bu dosyadaki süreli yayınlar bile İstanbul hakkında basın tarihini konu alan bir yazıya zengin kaynakça sunabilir.

-36. dosya: "Sünbül, Zincirli Servi". Dosyada Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu'na yazıldığı anlaşılan Revnakoğlu imzalı, daktilo yazısıyla 3 mektup vardır. Bu mektup dışında Revnakoğlu'nun irtibatta olduğu, muhabbet ettiği birkaç kişinin de elyazısıyla yazılı mektupları mevcuttur.

-37. dosya: "Önemli Gazete Maktu'aları". Bu dosya içinde Türkçe, Farsça ve Arapça birçok gazete nüshaları vardır.

-40. dosya: "Hattat Kitabeleri". Çeşitli mezarlarda yatan hattatların mezartaşı kitabeleri yazılmıştır. 258 görüntü/imajdan ibaret bu dosya içinde çok fazla hattat mezarı hakkında bilgi vardır. Mezarların yerleri, durumu, üzerindeki kitabe metinleri alınmıştır. Dosya, mezartaşları üzerine çalışan sanat tarihçilerine önemli malzeme sunuyor. Kitabelere hasredilmiş diğer birçok dosya da bu bağlamda değerlendirilebilir.

-41. dosya: "Eyüblü Hattatlar". Bir önceki dosya gibi mezarlık bilgileri mevcuttur. Fakat bu dosyada öncekine ek olarak biyografik bilgiler de mevcuttur.

-42. dosya: "Tarikat Adabına Dair". Bu dosyada küçük kağıtlara yazılı birçok tasavvufi terim ve tekke eşyaları hakkında malumat vardır. Adeta bir tasavvuf sözlüğü oluşturma gayretinin neticesi gibi duruyor.

⁹ Bunun gibi birçok irili ufaklı kitap Revnakoğlu'nun dosyalarının içinde, dosya ile alakalı kısımları kitap içinde kırmızı kalemle çizilmiş, bazılarında notlar düşülmüş şekilde bulunmaktadır.

-44. dosya: "Samipaşazade Sezai". Samipaşazade Sezai'ye ait *Rumuzu'l-Edeb* dosya dahiline alınmıştır. Kendisinin gazete ve mecmua yazıları ile hakkında kaleme alınmış yazılar, yapılan röportajlar dosyada mevcuttur. Vefatından sonra yayınlanan yazılar, vefat ilanları ve bazı mecmuaların anma sayıları alınmıştır.

-48. dosya: "Şeyh Vefa ve Çevresi." Dosya dahilinde Vefa semtine dair birçok bilgi ve belge vardır. Revnakoğlu arşiv uzmanı iken müdürlük makamına bir dilekçe vermiştir, Vefa'da Molla Hüsrev Camisinin restorasyonu sırasında dikkatini çeken bazı aksaklıkları yazmıştır. Burada Revnakoğlu'nun ne kadar dikkatli ve hassasiyet sahibi bir kültür tarihçisi olarak çalıştığını görmekteyiz. Yine dosyada bulunan diğer bir dilekçede Revnakoğlu müdüriyet makamına, Vefa'da bulunan Kalenderhane Mektebi'nin perişan halde olan haziresinin ne şekilde tamir ve tanzim edilebileceğini, bu konuda müdüriyetin yardımlarını istediğini yazmıştır. Bu dilekçede, hazirede yatan mühim zatların isimleri dikkatle yazılmış. Yine dosya içindeki diğer bir dilekçede, Vefa'da bulunan Hançerli Sultan olarak anılan, Kanuni'nin hemşiresi olduğuna inanılan manevî bir büyüğün harap halde ve arazinin ortasında tek başına kalan mezar taşının Şeyh Vefa Türbesine nakledilmesinin gerektiği uzun uzadıya, Hançerli Sultan hakkında ayrıntılı bilgilerle birlikte yazılmıştır.¹⁰ Vefa'da mezarı olan, yahut ömrü geçen yazar ve şairlere dair bilgiler de bu dosyada mevcuttur. Katip Çelebi, Nev'î, Nevizade 'Atâyî, Melihî, Nişânî bunlardan bazıları. Ayrıca Faik Reşad'ın *Tarih-i Edebiyat* adlı eserinde Vefa semtine dair, şahıs, isim, mefhum, beyit, şiir... ilh. Revnakoğlu'nun dikkatini çeken hemen her şey alınmıştır. Nihad Sami Banarlı'nın *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*'nden de alıntı sayfalar vardır.

-49. dosya: "Tahir Nadi, Cavid Ağa Zaviyesi, Kilyos Köyü Kitabeleri". Tahir Nadi'ye dair gazete yazıları, *Son Asır Türk Şairleri*'nden alıntılar, kendisinin yazıları, Tahir Nadi'yi gösteren karikatürler vardır.

-50. dosya: "Piyer Loti". Piyer Loti hakkında Şehbal, Servet-i Fünûn, İnci, Memleket, Yeni Mecmua'da çıkan yazılar vardır. Semt olarak Piyer Loti hakkında yazılan yazılara da yer verilmiştir.

-52. dosya: "Âli Bey". Düyûn-ı Umûmiye Direktörü Âli Bey hakkında hazırlanan bu dosyada kendisinin *Lehçetü'l-Hakayık* ve *'Ayyâr Hamza* isimli mizahi piyesleri, gazete yazıları ve kendisi hakkında yazılan (Eşref Edîb, Refî' Cevad Ulunay) gazete ve mecmua yazıları vardır.

-56. dosya: "Şeyhülislam". Özellikle Şeyhülislam Yahya hakkında birçok yazı, makale, edebiyat tarihi kitaplarından alıntılar vardır. Sadettin Nüzhet Ergun'un *Şeyhülislam Bahayî Hayatı ve Eserleri*, Kanaat 1933 baskılı kitabın tamamı alınmıştır. Şu anda baskısı olmayan irili ufaklı birçok matbu eseri Revnakoğlu arşivi dahilinde konusu ile alakalı dosya içinde bulmak mümkündür. Şeyhülislam Zekeriya Efendi, Şeyhülislam Mekkizade Mustafa Asım Efendi, Şeyhülislam İsmail Efendi (ve Fitnat Hanım bu zatın torunu olduğu için birkaç yazı alıntılanıp buraya konulmuştur), Şeyhülislam Esad Efendi, Şeyhülislam İshak Efendi...ilh. hakkında etraflı yazılar, notlar, şiir alıntıları vardır.

-57. dosya: "Hasan Said Çelebi Şiir Defterleri". Kabataş Lisesi Türkçe öğretmenlik yapmış olan bu şairin nüfus cüzdanı sureti ile birlikte diğer birçok şahsi belgesi bu dosyada mevcuttur. 3 tane şiir defteri kendi elyazısı ile mevcut. Mevlana soyundan

¹⁰ Revnakoğlu arşivindeki yüzlerce dilekçe, merhumun ne kadar kibar ve hassas biri olduğunu da göstermektedir.

gelen Hasan Said Çelebi hakkında yapılmış araştırmalara rastlanılmadığı için bu dosya önemlidir.

-58. dosya: "Hacı Bayram-ı Veli". Hacı Bayram-ı Veli hakkında yazılanlar bu dosyada mevcuttur. Bursalı Mehmed Tahir'in *Hacı Bayram-ı Veli* kitabı, Hacı Bayram-ı Veli'nin şiirleri, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi'*nden ilgili kısımların daktilo ile kopyası dosya dahiline alınmıştır.

-65. dosya: "Neccarzade". 17.yüzyıl sufilerinden Neccarzade Mustafa Rıza Efendinin yazma bir divan nüshası ve Revnakoğlu'nun elyazısıyla bazı biyografik notlar bulunmakta.

-66. dosya: "Hazret-i Nasuhi ve Dergahı, Çelebizade Asım". Çelebizade Asım ile ilgili notlar, edebiyat tarihi kitaplarından alıntılar, bazı gazete yazıları ve makaleler mevcut.

-67. dosya: "İstanbul'a Dair". İstanbul'la ilgili yazılar, özellikle İstanbul kütüphanelerine dair yazılar, İstanbul'daki tarihî yapılarla ilgili notlar, resimler dosyaya eklenmiş.

-78. dosya: "Ketencizade Rüşdü". Ketencizade Mehmed Rüşdü Efendi hakkında bazı biyografik bilgiler var. Dosya içinde *İntibahü't-Tâlibîn* isimli tasavvufi şiirleri muhteva bir yazma mecmua var. Yazarı Mehmed olan *Çay Hakkında Malumat* isimli küçük matbu risale ile çay üzerine gazete ve mecmualardan alınmış yazılar var. Halimgiray ve Şahingiray ile alakalı bazı gazete yazıları, şiirlerinden örnekler; *Tazarrunâme*'den elyazısı ile kopya edilmiş müsveddeler görülmekte.

-79. dosya: "Avnizade Tekyesi, Acıbadem Tekyesi". Mezkur tekkeler ve bu tekkeler etrafındaki zatlar hakkında belge ve bilgi var. Hakkı Tarık Us'u anma dolayısıyla Revnakoğlu tarafından daktilo yazısıyla yazılmış uzunca bir yazı; Mükrimin Halil Yinanç'ın riyasetinde faaliyet gösteren, Tarihî Merkadleri Islah İlmî Encümeninin, çeşitli mezar taşları ve mezar yerleri için müracaat dilekçeleri ile Revnakoğlu'na havale olunan dilekçeler var. İlhan Bardakçı'nın Son Havadis gazetesinde yayınlanan, 62 sayı halinde bir seri teşkil eden Hacı Bektaş-ı Veli başlıklı bir yazı dizisinin bütün sayıları var.

-81. dosya: "Kefevi Tekyesi, İlm-i Kıraat Mensupları". Kefevi tekkesi postnişini Vasfi Efendi ve şiirleri çeşitli kaynaklardan toplanmış. Şeyh Vasfi'nin kendi elyazısı ile yazılı tercüme-i hali var. Bu tekkeye intisabı olduğu anlaşılan diğer bazı tasavvuf erbabının da bazı şiirleri görülüyor. Bu alıntıların *Nevsâl-i Osmani* isimli bir kaynaktan alınmış olduğu anlaşılıyor.

-83. ve 84. dosya: "Gavs-ı Azam". Oldukça hacimli olan bu dosyaların ikisi de Abdulkadir Geylani hazretleri ve Kadiriyye hakkında esaslı notlardan oluşuyor. Özellikle Hz.Geylani hakkında yazılmış ondan fazla kitap bu dosyaların içine alınmış. Abdulkadir Geylani üzerine matbuatta bulunan hemen birçok yaygın bu dosyalarda görülmekte.

-90. dosya: "Gölpınarlı, İstinye". Abdalbaki Gölpınarlı'nın irili ufaklı bir çok eseri, gazete ve mecmualarda çıkan yazıları, resimleri, hakkında yazılan yazılar derlenmiş.

-92. dosya: "Bursa Notları". Bursa hakkında önemli süreli yayın taramalarını muhteva. Büyük bir Bursa yazıları antolojisi oluşturmaya yetecek cinsten hacimli bir hüviyete sahip. Mimari, sanat, tarih, edebiyat...ilh. Bursa'da yetişen çiçeklerle ilgili gazete yazıları dahi alınmış.

-100. dosya: "Hakkı Tarık Us, Elli Yıllık Eser". Hakkı Tarık Us hakkında süreli yayınlarda çıkan birçok yazı var, yazarlardan dikkat çeken isimler: Hilmi Ziya Ülken, Peyami Safa, Faruk Nafiz Çamlıbel. Hakkı Tarık Us'un çeşitli yazıları ile küçük kitaplarından bazıları buraya alınmış. Yayın hayatında 50 yılı doldurmuş yazarlar için tertip edilen 50.Yıl Jübilesi için Hakkı Tarık Us'un hazırladığı geniş albüm de bu dosyaya alınmış.

-102. dosya: "Edirne Notları". Edirne'ye dair süreli yayınlardaki birçok yazı ve makale alınmış. Dikkat çeken yazarlar: Topyavizade Rifat Osman, Osman Nuri Peremeci, Semavi Eyice, Süheyl Ünver, Mithat Sertoğlu, Nahid Sırrı Örik. Edirne gezi rehberi broşürleri, dergilerde çıkan Edirne'ye dair resimler, Revnakoğlu'nun etrafındaki insanlara Edirne ile ilgili sorduğu soruları içeren mektupları ve cevapları bulunmakta.

-109. dosya: "Kerbela, İmam-ı Hazret-i Hüseyin ve Eşar". İçindeki kitaplar: *Hanedan-ı Seyyidü'l-Beşer E'imme-i İsnâ 'Aşer*, İbnü'l-hüseyin Ahmed Muhtar; *Gülzar-ı Hasaneyn*, Fazlullah Rahîmî.

-114. dosya: "Revânî". Şair Revânî hakkında yüzlerce gazete yazısı, tezkire alıntıları, gazel notları bulunmakta.

-118. dosya: "Sünbül Efendi, Kocamustafapaşa". Sünbül Sinan Hazretleri, sünbülüyye ve etrafındaki simalara dair notlar, eğer bunların edebî yönü var ise muhakkak edebiyat tarihlerinden alınan alıntılar bulunmakta. Sünbül Sinan'ın vefatına düşülmüş tarihler, Sünbül hakkında birçok gazete yazısı, Halvetiyye tarikatı hakkında notlar derlenmiş.

-120. dosya: "Şeyh Ali Haydar'a Dair, Feriköy Mısri Mezarlığı". Bu dosya içinde az da olsa Şeyh Ali Haydar'a ait, elyazısı ile yazılı birkaç küçük eseri, risalesi var.

-122. dosya: "Musahib-i Şehriyari Said-Rami Paşalara Dair Şiir ve Kitabeler, Beşiktaş Mevlevî Şeyhlerine Dair Kısa Bilgiler". Rami Paşa hakkında birçok yazı, makale, Sadettin Nüzhet Ergun'un 1933 baskılı *Rami Paşa Hayatı ve Eserleri* isimli eseri dosyaya eklenmiş.

-126. dosya: "Meşayıha Dair Notlar, Hamamcılar Tekyesi, Niyazi-i Mısri Hakkında Önemli Notlar". 1000 sayfalık bir taramadan müteşekkil bu dosyada Niyazi-i Mısri'nin biyografisi, şiirleri çeşitli kaynaklardan alınmış, kendisinin etrafındaki diğer zatlara dair de birçok bilgi not edilmiş.

-129. dosya: "Hazret-i Muhammed Hakkında Kitap ve Notlar, Naatlar, Medhiyeler". 600 sayfaya yakın bir taramadan ibaret bu dosyada yüzlerce eserden alıntı ile bir Hz.Muhammed şiirleri seçkisi oluşmuş diyebiliriz.

-131. dosya: "İstanbul mahalleleri, bazı kitabe ve şiirler, maktualar, İstanbul'da kaybolan bazı kitabeler". Birçok mezar ziyareti ve araştırması neticesi oluşturulmuş kitabe notları bulunmakta. Hemen hemen birçok insan için önemsiz sayılabilecek bu kitabe metinleri tek tek yazılmıştır. Bunu Revnakoğlu'nun bizzat gidip çalıştığını gösteren resimlerden anlıyoruz. Bulamadığı, kaybolan mezarların kitabelerini de çeşitli kitaplardan bulup not etmiştir.

-132. dosya: "Hz.Mevlana, Şems-i Tebrizi". 1000 sayfanın üzerinde olan bu dosyada da Hz.Mevlana, Şems-i Tebrizi, mevlevilik ve meşhur mevlevî şahsiyetler hakkında yüzlerce not tutulmuş, alıntı metinler ve makaleler konulmuştur. Yazma ve matbu birçok eserden kopyalar konmuştur. Sadece bu dosya içindeki metinlerin bibliografik dökümü bile bir makaleye konu olabilecek cinsten.

- 139. **dosya** dahilinde Şair Nigar Hanımla ilgili bazı notlar, alıntılar vardır.
- 142. **dosya** dahilinde Samiha Ayverdi hakkında birçok yazı, makale, eserlerinden alıntılar mevcuttur.
- 145. **dosya**: "Ferid Kam, Atpazarı Tekyesi, Hacımahmud Tekyesi, Sahaflar Tekyesi, Büyük Piyale Tekyesi". Ömer Ferid Kam'ın eserlerinden alıntılar, hakkında yazılanlar, fotoğraflar, şiirleri; sahaflar hakkında süreli yayınlarda çıkan yazılar alınmıştır.
- 148. **dosya**: "Zincirlikuyu ve Musalla Mezarlıkları, Mehmet Ali Hilmi Dede ve Divanı". Bektaşî şeyhlerinden Mehmet Ali Hilmi Dede hakkında bilgiler, notlar, resimler ve divanının matbu nüshası alınmıştır. Bektaşilik hakkında da bazı notlar var.
- 150. **dosya**: "Tarikat Gülleri, Hüccetler, Bektaşî Nefesleri, Notları". Fuat Köprülü'nün *Bektaşî Şairleri* kitabı alınmış; birçok yazma ve matbu eserden nefesler derlenmiştir.
- 152. **dosya**: "Muhtelif Konulara Ait Notlar, Maktu'alar". Bu dosya özellikle Mehmed Akif'e ayrılmıştır. Hakkında yazılan yüzlerce yazı, kendisinin yazdığı yazılar ve bazı şiirleriyle fotoğrafları alınmıştır.
- 159. **dosya**: "Ebu'l-Hüda Asarı, Katib Çelebi, Sebilci, Bursalı Tahir, Matbu Kırk Hadisler". Edebi kaynaklardan alınmış birçok sayfa, not, biyografiler görülmekte.
- 162. **dosya**: "Beştaşî Babaları ve Bazı Şiirleri, Yunus ve Diğer Sofiyana Ait Yazma Şiir ve Notlar". Dosyanın isminden de anlaşılacağı üzere Yunus Emre, bazı bektaşî şairleri ve meşhur sufilere ait notlar, şiir alıntılar mevcuttur.
- 166. **Dosya**: "Ahmed Rasim, Hindiler ve Sururi Tekyesi". Ahmed Rasim'in birçok kitabı, yaptığı tercüme eserler, hakkında yazılanlar ve kendi gazete yazıları alınmıştır. Karikatürler dahi toplanmıştır.
- 168. **dosya** İçerisinde Hüseyin Kazım Kadri, İsmail Fenni ve Faik Reşad'a dair bilgiler vardır.
- 169. **dosya** İçerisinde Florinalı Nazım hakkında bilgiler mevcuttur.
- 171. **dosya** İçinde Muallim Naci'ye dair etraflı bilgiler, gazete ve mecmua yazıları, edebiyat tarihlerinden alıntılar vardır.
- 174. **dosya** Mimari eserlere ayrılmıştır.
- 182. **dosya** Sadece camilere ayrılmıştır.
- 176. **dosya** İçinde Şevket Gavsî hakkında bilgiler, notlar ve kendisinin şiirleri vardır.
- 178. **dosya**: "Yunus Emre'ye Dair Notlar" Tasavvufun Anadoludaki ilk yılları üzerinde birçok yazı yazan Revnakoğlu Yunus Emre üzerine birçok yazı toplamıştır. Bu dosya da onlardan biridir.
- 180 ve 181. **dosya** Tasavvufî şiirlerle oluşturulmuştur.
- 189. **dosya** İçerisinde Seyyid Ahmed Rufai'nin manzum ve mensur eserleri vardır.
- 191. **dosya**: "Sadeddin Nüzhet Hakkında Önemli Notlar". Kendisi hakkında notlar, eserlerinden irili ufaklı bazıları alınmıştır. Makaleleri, süreli yayınlarda çıkan

yazıları toplanmıştır. Aynı şekilde **199.dosyada** da Ergun'a dair malumat bulunmaktadır.

-192. dosya: "Şair Ali Şir Nevai ve Bazı Notlar" Türkçenin büyük şairi hakkında etraflı notlar, biyografi bilgileri ve bazı şiirleri alınmıştır.

-193. dosya: "Tahirü'l-Mevlevi". Vefatına söylenenler, kendi gazete yazıları, resimler dosyanın içeriğini oluşturmaktadır.

-194. dosya: "İstanbul'a Dair Edebî ve Tarihî Notlar". Bir İstanbul antolojisi oluşturacak kadar çok yazı bu dosya dahilinde toplanmıştır.

-200. dosya: "Oğlanlar Şeyhi, Muhsine Hatun, Ahmed Cevdet Paşa". Aynı zamanda şair olan Ahmed Cevdet Paşa hakkında süreli yayınlarda çıkmış yüzlerce yazı ve makale derlenmiştir. Kendisinin eserlerinden alıntılar, edebiyat tarihlerinden alıntılar görülmektedir.

-211. dosya: "Cenab Şehabeddin Hakkında Notlar". Vesikalar, kendi kitapları, şiirleri, yazıları ve Cenap Şehabettin hakkında yazılanlar bulunmaktadır.

-218. dosya: "İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal hakkında manzum ve mensur önemli notlar". İbnülemin hakkında yüzlerce yazı, bilgi, belge, resim toplanmıştır.

-239. dosya: "Ömer Seyfeddin, Adalar, Haliç, Köprülere Dair". Ömer Seyfettin'e dair birçok yazı ve mimari eserlerle ilgili diğer yazılar toplanmıştır.

-245. dosya: "Tahirü'l-mevlevi'ye Dair Gazeteler". Kendisi de matbuat dünyasında yıllarca çalışan Tahirü'l-mevlevi hakkında bazı gazete ve mecmualarda çıkan yazıların toplanması ile oluşmuş bir dosyadır.

-256. dosya: "Tahirü'l-mevlevi'den Birkaç Metkup, Cenab Şehabeddin, Süleman Nazif" Revnakoğlu'nun irtibatta olduğu birçok kalem erbabından gelen mektupları dosyaları içinde görmek mümkün. Bu dosyada da Tahirü'l-mevlevi'den gelen bazı mektuplar bulunmaktadır.

-266. dosya: "Şeyh Galib ve Esrar Dedeye Ait Notlar" Bu ve diğer dosyalarda, herhangi bir şair, konu, mevzu hakkında yapılmış seri halindeki gazete yazılarını toplu bir şekilde görüyoruz. Bu da araştırmacılara büyük imkan tanıyor.

-270. dosya: "Veled Çelebi" Aynı zamanda şair olan Veled Çelebi İzbudak'a dair notlar, fotoğraflar, süreli yayınlarda çıkan yazıları ve kendi eserlerinden alıntılar bulunmaktadır.

-296. dosya: "Yenişehirli Avni Bey" Güçlü bir şair olan Yenişehirli Avni'ye dair notlar, edebiyat tarihlerinden alıntılar, şiirleri, gazete yazıları toplanmıştır. Bu tip gazete yazıları, kaynakçalara dahil edilemeyen bilgiler içermektedir.

-298,299,300,301. dosya: "Yunus Emre" Yunus Emre hakkında etraflı bir ansiklopedi yazmaya yetecek kadar malzeme ve Revnakoğlu'nun Yunus Emre hakkında çıkan yazıları derlenmiştir.

Sonuç

Kişisel arşivler devlet arşivleri gibi tarihi birçok bilgi ve belge içermesinin yanısıra şahsî not ve yazışmaları içermesi sebebiyle tarih ve diğer sosyal bilimlere kaynaklık etmektedir. Tasnife ve araştırmaya açılması önem arz eden bu arşivlerin tespiti ve dökümünün yapılması araştırmacılara yol haritası sunacaktır. Yazımıza konu olan Cemalettin Server Revnakoğlu'nun 321 dosyalık arşivi de birçok araştırma

konusuna kaynak sunacak bir hüviyete sahiptir. Revnakoğlu'nun ilgi duyduğu tekke ve tasavvuf tarihinin yanısıra irtibatla bulunup bizzat tanıştığı ediplere dair yazı, not, resim, mektup gibi birçok materyal bu arşiv dahilinde bulunmaktadır. Tasnif konusunda daha ayrıntılı çalışmalarla zenginleşecek olan kişisel arşivlerin erişime açılması ile araştırmacılar bilimsel çalışmalarında bu kaynaklardan istifade edebileceklerdir.

Kaynaklar

- BİNARK, İsmet (1980), *Arşiv ve Arşivcilik Bilgileri*. Ankara: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- İŞLİ, Necdet (1994), "Cemaleddin Server Revnakoğlu", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. c. 6, s. 321.
- REVNAKOĞLU, Cemalettin Server (2003), *Eski Sosyal Hayatımızda Tasavvuf ve Tarikat Kültürü*, Haz. M. Doğan Bayın, İsmail Dervişoğlu. İstanbul: Kırkambar Kitaplığı.
- REVNAKOĞLU, Cemalettin Server (2011), Haz. İsmail Dervişoğlu, Hasan Sevil. *Erzurumlu İbrahim Hakkı ve Marifetnamesi*. İstanbul: İlk Harf Yayınları.
- SELİMOĞLU, Selim (2015). *Cemalettin Server Revnakoğlu'nun Hayatı, Eserleri ve Folklor Çalışmaları* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- SELİMOĞLU, Selim (2014). "Tarikat Folkloruna Dikkat Çeken İlk Araştırmacılarımızdan Cemaleddin Server Revnakoğlu", Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 53, s. 187-196.
- YÜCEL, Erdem (2000), "Cemaleddin Server Revnakoğlu (1909-1968)", *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla Eyüp Sultan Sempozyumu IV Tebliğler*. İstanbul: Eyüp Sultan Belediyesi Kültür Yayınları, s.284-297.
- YÜCEL, Erdem (2008), "Cemalettin Server Revnakoğlu". *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 35, s. 32.
- <http://bellek.sehir.edu.tr/Pages/AnaSayfa.aspx> (05.08.2017)
- <http://www.tufs.ac.jp/common/fs/asw/tur/htu/> (05.08.2017).

